تراژیدیا و جۆرێن وێ

نڤیسینا: سیما داد

وەرگێڕان: م. شڤان قاسم حەسەن

زانکویا زاخو/ فاکولتیا زانستێن مروڤایەتی/ پشکا زمانێ کوردی

پەیڤا تراژیدیا یا ژ زاراڤێ یۆنانی (Tragoidia) ب واتایا "سترانا بزنا" هاتیە وەرگرتن و وەك زاراڤ، قالبەكێ كەڤن د شانۆییێدایە كو كەڤتنا مرۆڤەكێ بەختەوەر ژ مەزنی و گەورەییێ بۆ نەمان و بەختڕەشییێ خۆیا دكەت. كەڤنترین پێناسا تراژیدیایێ یا د پەرتوكا "هونەرێ هۆزانڤانیی" یا (ئەرستۆ)دا هاتی. (ئەرستۆ) د ڤێ پەرتوكێدا تراژیدیا ل پێشەنگا جۆرێن دیترێن هۆزانێ ئینایە و پێناسێن خۆیێن تراژیدیایێ یێن ژ (ئەسخیلۆس)، (سۆفۆكلیس) و (یۆرپیدس) وەرگرتین. ل سەر ڤێ بنەمای، (ئەرستۆ) تراژیدیایێ ب ڤەژاندن و ئاشۆپا كارەكێ رژد و مەزن دهەژمێریت كو ب زمانێ هۆزانێ هاتیە نڤیسین و یا داگرتیە ژ توخمێن رەوانبێژیی دهێتە نمایشكرن" كریارا چیرۆكێ د تراژیدیایێدا خودان ساخلەتەكە كو هەر دوو هەستێن داغباربوون و ترسێ ل دەڤ تەماشەڤانان دروست دكەت و لڤین و هەژاندنا ڤان هەر دوو هەستان دبیتە ئەگەرێ پاڤژبوونا دەروونێ مرۆڤی ژ ئازارا وان. سەبارەت پاڤژبوونێ ب دەربڕینا (ئەرستۆ)ی، رەخنەگر و هزرڤانان بیروبۆچوونێن جۆراوجۆرێن دەربڕین ، لێ بەلێ، ب گشتی سەبارەت هندێ كو تراژیدی ب رەخساندنا هەلومەرجێن ڤالاكرن و پاڤژكرنا دەروونی ژ بۆ تەماشەڤانان، ل شوینا بێ هیڤی بوونی كارتێكرنەكا باش و پوزەتیڤ ل دەڤ وی

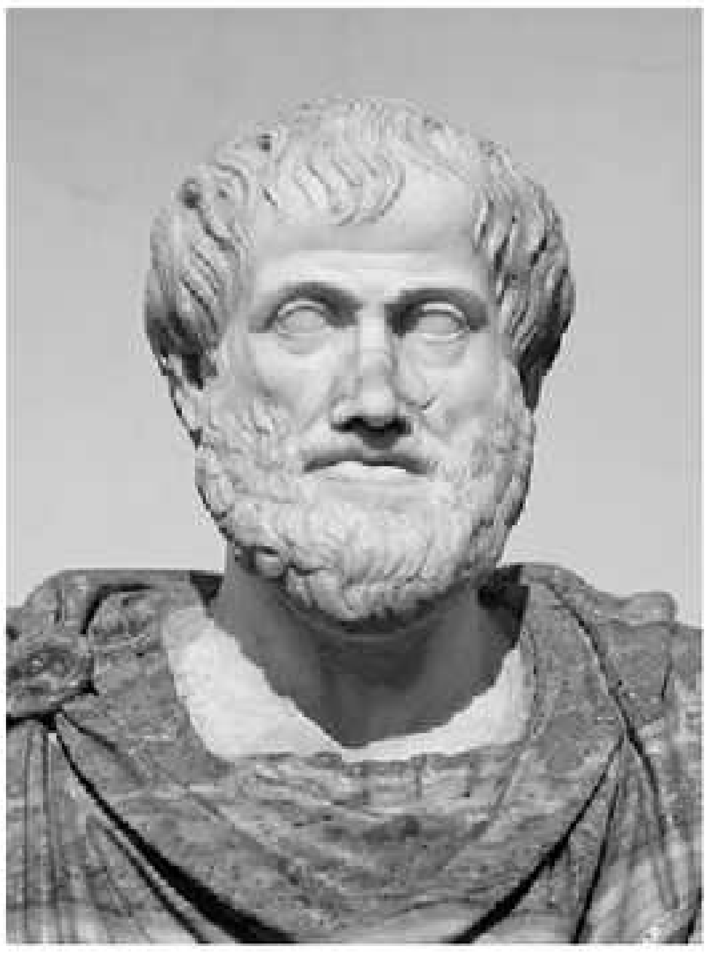

چێدکەت، هەڤ بیرورانە. (ئەرستۆ) ڤێ کارتێکرنا تایبەتی ب خالا جوداکەرا دناڤبەرا ترازیدیا، کۆمیدیا و جۆرێن دیترێن هۆزانێ دادنێت و وەك فاکتەرەکێ مفای ژ وێ وەردگریت بۆ هەلبژارتنا کەسایەتیێ سەرەکی و پێکهات و گرێیا ترازیدی. لەورا، ل دویڤ پێناسا (ئەرستۆ)ی، قارەمانێ ترازیدیایێ پێویستە خودان هندەك تایبەتمەندیان بیت کو کەڤتنا وی ب کاریگەرترین شێوە هەر دوو هەستێن ترسێ و داغباربوونێ بهەژینیت: ب ڤێ بۆچوونێ، قارەمانێ ترازیدیایێ مرۆڤەکێ باشتر و بەرزترە ژ مرۆڤێ ئاسایی و یێ خودان مەزناهی، هێز و خۆشەویستی کو خەرەکتەرێ (تبعەتێ) وی تێکەلەکە ژ چاکی و خرابیێ. د ئەنجامدا، ئەگەرێ کەڤتنا ڤی مرۆڤی ژ بەختەوەریێ بۆ بەختڕەشیێ ژ هەبوونا وان خرابیێن کێمن کەم وکوریا ترازیك هاتیە دەربڕین و ب شاشی و چەوتیا بڕیاردانێ ژ لایێ قارەمانێ ترازیدیایێ دهێتە گوڕێ.

ژ لایەکێ دیترڤە، کەڤتن و بێ شانسیا ڤی قارەمانی ب وی ئەگەری ل دەڤ تەماشەڤانی هەستا داغباربوونێ سەرهەلددەت کو ئەو مرۆڤەکێ بەرزتر و باشتر بوویە، لێ بەلێ، ترسا تەماشەڤانی ژ وێ چەندێیە نەکو ئەو ب خۆ د پلەوپایەیا مرۆڤەکێ کو ژ هەر ئالیەکێ لاوازترە ژ قارەمانێ ترازیدیایێ تووشی پێ تەحسیانێن وەك وی ببیت

(ئەرستۆ) د بەحسکرنا ل دۆر ترازیدیایێ، گرێیا باش ب ئامرازەکێ کارتێکەر ژ بۆ بزواندنا ڤان هەر دوو هەستان دهەژمێریت و ب ڤێ مەبەستێ دبێژیت، پێویستە گرێ خودان کەنالەکا بەلگەخوازیا موکوم بیت، چونکی کاملبوونا گرێیی یا د وێ چەندێدا کو بوویەر بتنێ ژ لایەنێ پەیوەندیا هۆکار و بەرهۆ (و نە ب ل دویڤ ئێك هاتنا دەمی) جهێ خۆ د وێدا دکەت. ژ ڤێ بۆچوونێ، پێویستە ل دویڤ ئێك هاتنا رویدانان ب

شێوەیەکێ بیت کو ب رەنگەکێ ئۆتۆماتیکی ببیتە ئەگەرێ سەرهەلدانا کارەساتێ و کارەسات ببیتە ئەگەرێ تێکدان و سەروبن کرنا قەدەرا قارەمانی.

تایبەتمەندیێن سەرەکییێن تراژیدییێن یۆنانا کەڤنار کو بنیاتێ وان ژ تیۆرییێن (ئەرستۆ) بووینە، بریتینە ژ ئەڤێن ل خوارێ:

کورسێ و لەیستنێ، ڤیستەڤالێن کەڤنار ل دەڤ مۆنۆلۆگ و دیالۆگان پاراستینە و کۆمەکە ژ رویدان یان چیرۆکێن لاوەکی کو کارێ چیرۆکێ پێك دئینن. ڤان رویدانان یان هەلبەستێن ئەندامێن کورسێ ب هەڤدووڤە گرێددەن یان ژی ژ هەڤ جودا دکەن و راڤەکرنەکا بەردەوام ل سەر کارێ شانۆیێ دروست دکەت، و ل دوماهیکێ د نواندنا تراژیدیێن یۆنانیدا، رویدانێن ریالی (واقعی) وەك شەر و کوشتنان ل شوینا نواندنا وان ل سەر دەپێ شانۆیێ ژ لایێ کەسەکێ ب ناڤێ پەیك یان خەبەربەر کو رویدانێن پشت شانۆیێ ژ بۆ تەماشەڤانان ڤەدگوهێزیت، دهێنە ڤەگێران.

ژ لایەنێ دیرۆکیڤە، وەك یا خۆیا تراژیدی سەروکانیا خۆ ژ قوربانیکرنا بزنەکێ ژ بۆ خوداوەندێ زك وزا و چاندنێ (دیۆنۆس) وەردگرت و د وان رێورەسماندا، کورسێ دەست دهاڤێتە ستران گۆتنێ. ئێکەمین هۆزانڤانێ کو مفا ژ هەبوونا ئەکتەرێ وەرگرتبیت، (تیس پیس) بوویە. پشتی وی (ئەسخیلۆس) ئەکتەرێ دوویێ و (سۆفۆکلیس) ئەکتەرێ سێیێ د تراژیدیاییێدا زێدەکرن. (یۆرپیدس) ژی ب زێدەکرنا توخمێن ریالیستی و هندەك گۆرانکارییێن دیتر، پێکهاتا تراژیدیایێ ل چاڤ بەرێ گۆهارت. تراژیدیێ ژ بۆ یۆنانییێن کەڤنار تێگەهەکێ گەلەك بەرفرەهتر ژ مژویلاهی و ئەدەبیاتێ هەبوو و د راستییێدا، خۆیاکەرا نێرینا فەلسەفیا وانە هەمبەری هەبوونا مرۆڤی و پەیوەندیا مرۆڤی دگەل جیهانێدا.

رۆمانیا تراژیدی ژ یۆنانیان ب رێکا وەرگێرانێن (لیۆیۆس ئاندرونیکۆس) وەرگرتن. بەرچاڤترین لایەنێ ڤێ وەرگرتنێ د تراژیدییێن (سێنێکا)دا خۆیا دبن.

پشتی (سێنێکا)، هەڤدەم دگەل سەرهەلدانا ئایینێ مەسیحیەتێ و بەربەلاڤبونا وێ ب دویرترین جهێن ئەوروپا، تا کو پشتی هزار و پێنج سەد سالان نەریتا تراژیدیێ ل کلتورا رۆژئاڤایی هاتە فەراموش کرن.

د سەدەیێن ناڤەراستدا، توخمێ تراژیك بتنێ د پەیوەندیکرنا کارەساتا مرنا مەسیحی تێگەهێ خۆ بدەستڤەئینا و رویدانا مرنا مەسیحی بۆ سەرۆکانی ژ بۆ شانۆیا مەزهەبی و شانۆیا هێما و نهێنیان. د ڤی سەردەمیدا تراژیدی ب شێوەیەکێ گشتی ب سەرهاتیا وی مرۆڤی دهاتە ناڤکرن کو ب حەق یان نەحەق ژ بەختەوەریێ تووشی بەخترەشیێ دبیت. ئەڤ دەربرینە ب شێوەیەکێ ئاشکرا د ئاخڤتنا (چاسێر) دا رەنگڤەددەت کو د "سەرهاتییێن راهب"ی ژ "سەرهاتییێن کانترێبری" دا دبێژیت: تراژیدیا سەرهاتیەکا کەڤنارە سەبارەت ب مرۆڤەکێ مەزن کو ژ گۆپیتکا هێز و بەختەوەریێ تووشی رەزالەت و بەخترەشیێ دبیت.

ب هاتنا سەردەمێ رێنسانسێ و چوونا رۆشنبیرێن ڤی سەردەمی بەرەڤ ڤەژاندنا کلتۆرێ رۆمانی و یۆنانییێن کەڤنار، جارەکا دی تراژیدیا ل دەڤ ئیسەر و هۆزانڤانان هاتە گورێ. د ئینگلستانێدا تراژیدی هەڤدەم دگەل سەردەمێ ئلیزابێت ژ دایکبو. ژ دایکبونا تراژیدیایێ د ئینگلستانێدا ب شێوەیەکێ گشتی دەینداریێ شانۆنامەیێن مەزهەبی و پەرجوو (موعجیزە) یێن سەدەیێن ناڤەڕاست و هەروەها تراژیدیێن (سێنێکا)ییە.

کاریگەری وەرگرتن ژ تراژیدیێن (سێنێکا)یی د ئینگلستانێدا بۆ ئەگەرێ پەیدابوونا دوو رەوتێن جیاواز:

أ) شانۆیا ئاکادیمیك و فەرمی کو پالپشتیا وێ ل سەر بنەماییێن کلاسیکێن وەك بکارئینانا کورسێ و رەچاوکرنا هەر سێ ئێکەتیان، بوو. د ڤی بواریدا ئێکەمین نموونەیا تراژیدیا ئنگلیزی "گۆربوداك" بەرهەمێ هەڤپشکێ (ساکویل) و (نۆرتۆن)ییە.

ب) رەوتا دوویێ بۆ ئەگەرێ پەیدابوونا هندەك تراژیدیان کو ژ بۆ پێشکێشکرنا گشتی دهاتنە نڤیسین و پاشان ب تراژیدیا تۆلڤەکرنێ یان تراژیدیا خوینەلۆ هاتنە گۆهڕین. د ڤێ ناڤەندێدا، "تراژیدیا ئیسپانیایی" بەرهەمێ (تۆماس کید) نموونەیا تراژیدیا

تۆلڤەکرنێ ددەتە دەستێ مە. هندەك تراژیدیێن دیترێن هاوشێوە "جوهیێ مالتایی" بەرهەمێ (کریستوفەر مارلۆ)، "تیتۆس ئاندرنیکۆس" و "هاملێت" یێن (شکسپیر)ی، "دوشێس مالفی" و "شەیتانێ سپی" یێن (وێبستر) دێ شێین ناڤ ببەین.

ژمارەکا زۆر ژ تراژیدیێن ژهەژیێن ڤان سەردەمان وەك تراژیدیێن (مارلۆ)، (شکسپیر)، (وێبستیر)، (فلێچەر) و یێن دی بێی ل بەرچاڤ وەرگرتنا بیرۆراییێن (ئەرستۆ)ی سەبارەت پێکهاتا گرێیێ و پلەوپایەیا قارەمانێ تراژیدیێ یێن هاتینە نڤیسین. شانۆنامەیا "ئوتیللۆ" یا (شکسپیر)ی ژ نموونەیێن دەگمەنە کو ب تەواوی یا رێکە دگەل پرەنسیپێن (ئەرستۆ)یی سەبارەت قارەمان و گرێیێ. د ڤێ سەردەمیدا گونجاندنا دیمەنێن شانۆیێن کۆمیك د تراژیدیاییێدا بۆ ئەگەرێ پەیدابوونا رێچکەیا دژی (ئەرستۆ)یی یا تراژیکۆمیدیایێ و ژ ڤێکخستنا مێرخاسی و تراژیدیێ، قالبێ تراژیدیا قارەمانی دروست بوو.

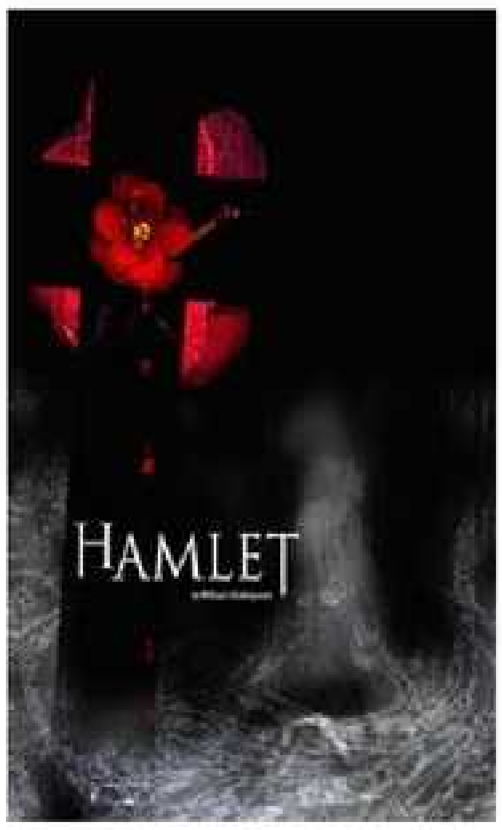

د سەدێ هەژدێ زێدەباری وان گۆڕانکاریێن کو تا وی سەردەمی د پێکهاتا تراژیدیێدا (دانا پێنج پەردەیان ل شوینا سێ پەردەیان) دروست ببوون، وەرچەرخانێن بەرچاڤێن دیتر د ژیانا ڤی جۆرێ شانۆییێدا دروست بوون: زمانێ تراژیدیایێ کو تا وی سەردەمی ب

هۆزانیێ بوو ب پەخشانێ هاتە گۆهڕین و مرۆڤێ سادە و ئاسایی جهێ قارەمانێن مەزنێن تراژیدیاییێ وەرگرت. ل ڤێرێ د ئینگلستانێدا تراژیدیا خێزانی یان بورژوازی دروست بوو کو بێ مرادی و بەختڕەشیێن مرۆڤەکێ ئاسایی د هەڤڕکیێن بابەتێن کەسی و خێزانی خۆیا دکەت، وەك "بازرگانێ لەندەنی" ژ ڤیسینا (جۆرج لیلۆ).

ژ وی سەردەمی تا نهۆ تراژیدییێن سەرکەڤتی بەحس یێ ل بەختڕەشی و بێ مرادییێن مرۆڤێ ئاسایی و هەتا پالەیان دکەن. د نموونەیا بەرچاڤا ژ تراژیدییێن هەڤچەرخ ئانکو

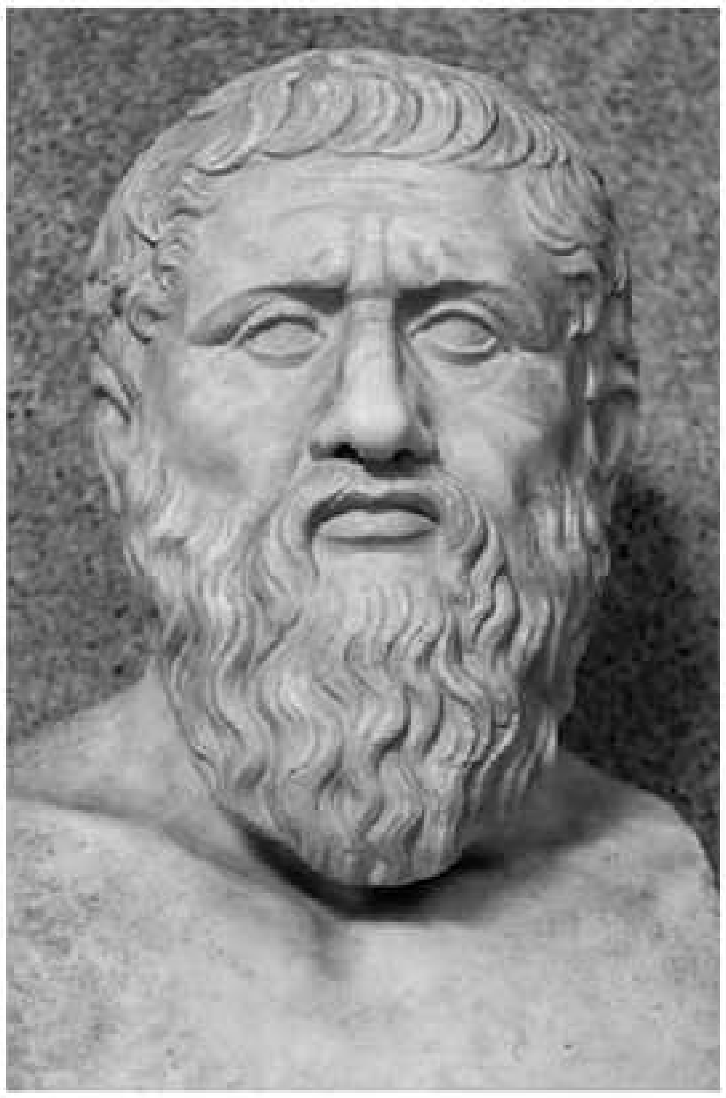

"مرنا فرۆشیاری" بەرهەمێ (ئارتۆر میلەر)، هەستا ب خەم و کول و کۆڤانان خۆیاکەرا ڤێ راستێیە کو (ویلی لۆمان) و شکەستن و دۆڕاندنا وی د ژیانێدا نیشاندەرا ئێش و دەردا مرۆڤێ هەڤچەرخێ رۆژئاڤاییە" ئەو مرۆڤێ کو هیڤییێن وی ب شێوەیەکێ پویچی و بێ مفاییا بوهاییێن جڤاکا بازاری و رێبازا بازرگانی رەنگڤەددەت" کارتێکرنا ڤێ تراژیدیێ ل سەر تەماشەڤانی، ل شوینا بزواندنا ترس و سەهمێ، جۆرە رەوتەکا تێگەهشتنێ یا دلۆڤانیپێکەر دروست دکەت. ئەڤ کەسایەتیێن سەرەکی د شانۆنامەیێن ژردێن هەڤچەرخدا هندەك گاڤان ب دژە قارەمان دهێنە ناڤلێکرن.

ژ شەرێ ئێکێ یێ جیهانی، تراژیدی د بوارێن جۆراوجۆردا مەیدانا نویکرن و داهێنانێ بوویە، ژ وان ژی هندەك شانۆنامەنڤیسان دەست هاڤێتنە هندەك ئەزموونێن نوی. بۆ نموونە دەقێ شانۆیا "ئلکترا یا خودان تازییە" بەرهەمی (یۆجین ئونیل) کو وەرگرتنا ژ (ئەسخیلۆس)ی یا هاتیە ڤیسین، لێ بەلێ، ڤیسەر د وێدا ل شوینا یۆنانێ، نیۆ ئینگلند" ل شوینا زمانێ هۆزانێ ژ پەخشانێ" و ل شوینا فاکتەرێ چارەنڤیس، پالدەرێن

دەرونیێن خێزانی یێن دانابن کو د چەنگالێن گرێیێن (فرۆید)یدا یێن گرفتار بووین. هەروەها شانۆنامەیا هۆزانیا "کوشتن د دێرێ" دا بەرهەمێ (تی ئس ئلیوت) ئەزموونەکا دیتر ژ بکاربرنا شانۆیا هۆزانی لجەم توخمێن وەرگرتی ژ شانۆیا موعجیزەیا سەردەمێن ناڤین د نەریتا ترازیدییێدایە. ب شێوەیەکێ گشتی هەگەر ترازیدیایێ وەك رەنگێن دیترێن هونەرێ، ڤەژەنا تبعەت و سرشتا مرۆڤی و خۆیاکەرا نێرینا وی بەرامبەری وێ جیهانا کو تێدا دژیتە، ئەڤرۆ ژ ترازیدیایێ چەمکەکێ تەواو جیاواز ژ چەمکێن بوری یێن وێ بدەستڤەدهێت" چونکی د ترازیدیاییێدا ب واتایا هەنوکەیی (ئێستایی)، تەماشەڤان و خواندەڤان ل شوینا هندێ کو بینەرێ بەختڕەشییا پاشا یان شاژنەکێ بیت، ئاگەهداری شکەستن و بنکەڤتن، بێ مرادی و بەختڕەشییێن مرۆڤەکێ ئاسایی دبیت کو هەردەم ب شێوەیەکێ یێ مژویلی شەڕکرنێیە دگەل زەبر و زۆرداریا هەلومەرجێن هەیی یێن خۆیە. بەرچاڤترین دیاردەیا کارتیکرنا ئەڤێ دەستکەفتێ د شانۆیا هەڤچەرخدا د شانۆنامەیێن ریالیستی یێن (ئیبسن) و شانۆنامەیێن پویچی (چونەیی) دا دهێتە دیتن.

جۆرێن ترازیدیایێ:-

١ ـــ ترازیدیا تولڤەکرنێ/ترازیدیا خوینەلۆ: Revrng Tragedy or Tragedy of Blood:

جۆرەکێ ترازیدیاییێیە کو د ئینگلستانێدا ب رێکا نیاسینا شانۆنامەنڤیسێن سەردەمێ ئێلیزابێتی دگەل ترازیدییێن (سێنێکا)یی، هۆزانڤانێ رۆمانا کەڤنار، و ب مفا وەرگرتنا ژ توخمێن ڤان ترازیدیا هاتە هەبوونێ و دروستبوو.

ترازیدیا تولڤەکرنێ ل سەر بنەمایێ بابەتێن بکارهاتی د ترازیدییێن (سێنێکا)یی وەك تولڤەکرن، تاوان، ئاشکرا بوونا روحێ، بڕینا ئەندامەکێ لەشی و بابەتێن توندوتیژێن دیتر یا بەردەوامە. تاکە جیاوازیا ڤی جۆرێ ترازیدییێ دگەل ترازیدییێن (سێنێکا)یی ئەوە کو (سێنێکا) رویدانا ڤان جۆرە کارێن توندوتیژ و خوینەلۆ ب رێکا کەسایەتیان ڤەدگێڕان

ئەڤە د دەمەکێدا کو د تراژیدییێن تولڤەکرنێ یێن ئینگلیزی، ئەڤ جۆرە کارە ل سەر دەپێ شانۆییێ و ل پێش چاڤێن تەماشەڤانان دهاتنە رویدان.

بنەماییێن تراژیدیا تولڤەکرنێ ب شانۆنامەیا "تراژیدیا ئیسپانی" بەرهەمێ (توماس کید) دروست بوو. ئەڤ شانۆنامە ب ناساندنا روحێ و کەسایەتیەکێ ب ناڤێ "تولڤەکرن" دەستپێدکەت کو پێکڤە رۆلێ کورسێ دگێڕن" و بابەتێ تراژیدییێ ل سەر هەولّدانا

(هایرونۆمۆ) ژ بۆ تولڤەکرنا ژ بکوژێ کورێ خۆ دگەڕیت. پشتی هنگی، (کریستوفەر مارلۆ) شانۆنامەیا "جوهییێ مالتایی" نڤیسی و (شکسپیر)ی تراژیدیا "تیتۆس ئاندرۆنیکۆس" ل سەر بنەمایێ کوشتن، خوینوەرگرتن، خوینرێژی، و تولڤەکرنێ ئافراند. ئەڤ شانۆنامەیە بوونە میناکەکا دەستنیشانکری ژ بۆ تراژیدییێن دیترێن تولڤەکرنێ ئانکو "هاملێت" یا (شکسپیر)ی، "دوشێس مالفی" و "ئەهریمەنێ سپی" یێن (جان وێبێستێر).

٢ ـ تراژیدیا خێزانی / تراژیدیا چینا ناڤین ـــ Domestic Tragedy or Bourgeois Tragedy:

شانۆیەکا رژدە کو ب شێوازێ ریالیستی دهێتە نڤیسین" کەسایەتییێ سەرەکییێ وێ ژ ناڤا چینا ناڤەند یان چینا خوارێ د ڤاکێدا دهێنە هەلبژارتن و بابەتێ وێ ل شوینا بابەتێن گرنگێن کۆمەلایەتی یان سیاسی، ژ بابەتێن خێزانی و کەسوکی دهێنە وەرگرتن. بنیاتێ ئەڤی جۆرێ شانۆیێ کو ب جەرگە و بازنەیا تراژیدیایێ دهێتە هەژمارتن ب گشتی جیاوازیا دگەل بنەمایێن تراژیدیایێ ب چەمکێ وێ یێ کلاسیك یا هەی. تراژیدیا خێزانی ل ئینگلستانێ ژ سەردەمێ ئێلیزابێت و ب شانۆنامەیێن وەك "ئاردن فیۆر شام و ئەو ژنا کو ب خۆشەویستی هاتیە کوشتن" یا (تۆماس های ڤود) پەیدا بوو و ل سەدێ هەژدێ بەرفراوانتر لێهات. سەرکەفتیترین نموونەیا تراژیدیا خێزانی ل سەدێ هەژدێ "بازرگانێ لەندەنی" یا (جورج لیلۆ) بوو و ب پەخشان هاتیە نڤیسین و د پەسندایینا پارێزکاری و خۆ پاراستنێیە. نڤیسەر د ڤێ تراژیدیایێدا ئەو مەترسیێن کو خەلکێ تازەکار و نوییێیێ حال ناوەندێن لەندەن تووش دبنێ، بەحسی ژێ دکەت.

د ڤی سەردەمیدا، شانۆنامەنڤیسێن وەك (هێنریك ئەپسن)، (ئارتۆر میلەر)، (ئستراندبێرگ)، (یۆجین ئۆنیل) و (تێنسی ولیامز) گەلەك بەرهەم د شێوەیێ تراژیدیا خێزانی نڤیسینە کو ل سەر تەوەرێ بابەت و ئاریشەیێن تاکەکەسی و خێزانی ژ چینا ناوەند د راوەستیایینە.

٣ ــ ترازیدیا سێنێکایی ــ Senecan Tragedy:

ئەڤ ناڤ ونیشانێ وان ترازیدیانە یێن کو (سێنێکا)، ترازیدی نڤیسێ رۆمانا کەڤنار نڤیسینە. (سێنێکا) قالب و بابەتێ زۆربەی ترازیدییێن خۆ ژ یۆنانیان وەرگرتبوون، لێ بەلێ، شانۆنامەیێن وی زۆرتر ژ بۆ هندێ کو ل سەر دەپێ شانۆیێ بهێنە پێشکێشکرن، ژ بۆ خواندنێ یێن هاتینە نڤیسین.

د شانۆنامەیێن (سێنێکا)دا تەماشەڤان پرانیا جاران رویدانا بوویەران ل سەر دەپێ شانۆیێ "نابینیت"، بەلکو وان ل سەر زمانێ کەسایەتییێن شانۆیێ "گوه لێدبیت". ژ بەر هندێ، ترازیدیا (سێنێکا)یی د بازنەیا شانۆیێن خواندنێ جهێ خۆ دکەت و دهێتە هەژمارتن.

هندەك ژ ترازیدییێن (سێنێکا)یی بریتینە ژ: "هێرکۆلس فۆرێنز"، "میدیا"، "فێدێرا"، "ئاگامنون" و "ئۆدیپ".

د ئینگلستانێدا، گەلەك ژ شانۆنامەنڤیسێن سەردەمێ ئێلیزابێتی ترازیدییێن (سێنێکا)یی وەك چاڤلێکەر د کارێ خۆدا وەردگرتن و ل دویڤ چوون. ئەڤ ترازیدیە ل دوو ئاراستەیانڤە وەرارکرن: ژ لایەکێڤە بوونە ئەگەرێ پەیدابوونا ترازیدیا ئاکادیمیك کو لاساییکرنەکا تا رادەیەکێ زۆر تەواوە ژ ترازیدییێن (سێنێکا)یی. د شانۆنامەیێن ئاکادیمیك دا، فاکتەرێن وەك کورسێ مفا ژێ هاتە وەرگرتن و ژ یاسایا سێ ئێکەتیان ژی کو ژ لایێ رەخنەگرێن ئیتالییێن وی سەردەمی هاتبوو گەشەپێدان، پەیرەوی دهاتەکرن. ئێکەمین جۆر ژ ڤێ ترازیدییێ د ئینگلستانێدا "گۆربۆداك" سالا (١٥٦١) ێ بەرهەمێ هەڤپشکێ (توماس نۆرتۆن) و (توماس ساکویل) بوو. ترازیدییێن (سێنێکا)یی ل ئینگلستانێ بوونە ئەگەرێ سەرهەلدانا ترازیدیا تۆلڤەکرنێ.

ب شێوەیەکێ گشتی، تایبەتمەندییێن ترازیدییێن (سێنێکا)یی ئەڤێن ل خوارێنە:

مفا وەرگرتن ژ پێکهاتا پێنج پەردەیی، هەبونا کورسیێ ل دوماهیکا هەر پەردەیەکا شانۆییێدا، شێوازێ زمانێ بەرز و گرێیەکا ئالۆز. بابەتێ هۆزان و گۆتنێن ئەندامێن کورسیێ ب پرانی هندەك بابەتێن نە د گرێدایی ب شانۆنامەیێ بوون.

٤ ـ تراژیدیا سێیانە (تریلۆژی) ـــ Trilogy:

ب وی بەرهەمیێ سێیانی دهێتە گۆتن کو پێکڤە چیرۆکەکا ب هەڤ گرێدایی پێك دئینیت و ئەفسانە و میتۆلۆژیەکا تەواو یا ل دەڤ هەی. تراژیدیا سێیانی د جەژنێن ئایینی دهاتە نواندن. "ئۆرست" بەرهەمیێ (ئەسخیلۆس) ل سەدێ (٥ پ.ز)ێ باشترین نموونەیا تراژیدیا سێیانییە کو سەرهاتیا (ئاگاممنون) و (ئۆرست) ب شێوەیەکێ گشتی ب خۆڤەدگریت.

ژێدەر:

فرهنگ **اصطلاحات ادبی، سیماداد**، چاپ دیدیێور، **انتشارات مروارید**، تهران، ١٣٨٥، ص ١٢٤ ـ ١٢٨ و ١٣٢.